

for alle borgere. Wollstonecraft understreker dette poenget gjennom denne definisjonen av frihet: «å nyte godt av borgerlig og religiøs frihet i et omfang som er forenlig med friheten til ethvert annet individ som mennesket har gått sammen med i en sosial overenskomst og som er forenlig med at denne overenskomsten fortsetter å eksistere» (Wollstonecraft, 1790/2009, s. 115). Hos Kant finner vi tanken formulert slik: «Enhver handling er rett hvis den, eller dens maksime, er slik at enhver sin vilkårlige frihet kan bestå sammen med alles frihet i samsvar med en allmenn lov» (Kant, *MM*, 6:230, vår oversettelse).

Negativ frihet: Kan vise til enten fravær av ytre hindringer eller fravær av dominansrelasjoner.

Positiv frihet: Viser til de aktørinterne faktorene som gjør det mulig for en person å handle fritt eller utøve selvbestemmelse.

Kravet om at våre handlinger skal kunne forenes med andre personers frihet i samsvar med en allmenn lov, er en parallell til det kategoriske imperativ (jf. kapittel 17). I en politisk sammenheng stilles det imidlertid ikke noe krav til vår indre motivasjon. Til forskjell fra etisk gode handlinger angår vår iboende rett til frihet det ytre forholdet mellom personer som kan påvirke hverandre. Derfor krever retten til frihet heller ikke mer enn at vi handler i samsvar med regler som lar seg allmenngjøre. Det spiller ingen rolle om vi gjør det fordi det er rett, fordi vi vil unngå straff, eller fordi vi vil stille oss selv i et godt lys.

Både Wollstonecraft og Kant ser ikke-dominans som en norm for alle typer relasjoner mellom mennesker. I relasjonen mellom de som

styrer og de som blir styrt, medfører denne normen et krav om demokratisering. Lik andre naturrettsenkere mener Wollstonecraft og Kant at statens oppgave er å beskytte vår iboende rett til frihet. For å beskytte denne retten er det ikke nok å gi den enkelte borger rettsbeskyttelse mot andre privatpersoner. Forstått som et krav om fravær av herredømmerelasjoner krever den iboende retten til frihet at politiske ledere står til ansvar overfor borgerne. Skal alle være frie og like, må retten til politisk representasjon omfatte hele befolkningen. En styreform der bare noen utvalgte har rett til å ta del i statsstyret, mens andre må nøye seg med å bli styrt, er nødvendigvis en ufri styreform. Ifølge Wollstonecraft og Kant innebærer politisk frihet med andre ord både negativ og positiv frihet. I tillegg til lover som muliggjør ikke-dominans mellom privatpersoner, er et styre der makten til å gi lover tilhører folket som helhet, et ideal for begge to (Wollstonecraft, 1794/1989, s. 162, 220–221; Kant, *MM*, 7:90–91).

Det er imidlertid ikke bare konsentrasjon av politisk makt på få hender som truer vår frihet. Ifølge Wollstonecraft er også store klasseforskjeller en hindring for et godt og rettferdig samfunn, for i samfunn med store forskjeller «deles verden mellom rovgriske tyranner og slu, misunnelige undersåtter» (Wollstonecraft, 1792/2003, s. 216). Ett problem med store klasseforskjeller er etter hennes syn at de hindrer utvikling av sunne holdninger. I et samfunn der gapet mellom fattige og rike er stort, fungerer eiendom som et statussymbol. I stedet for å se på materielle goder som noe man trenger for å overleve, blir jag etter stadig mer en måte å hevde seg på overfor andre.